

ovdje zabunili: Rupčić u pogledu brojčane vrijednosti hebrejskih suglasnika u imenu David, a Duda u brojenju koljena. Obojica dobri egzegete, a loši — kako izgleda — matematičari! Ne slažem se također s tumačenjem na str. 33, bilj. 3 glede redosljeda događaja. Točnije će biti ono, što piše Vimer u svome *Život Isusov I*, 40. Smije li se nadalje reći da je zvijezda vodičja triju mudraca bila »čudesni meteor«?! Prigovorio bih uz to što pored tolikih lijepih slika svetih mjesta nema slike mjesta Isusova rođenja, a ono je svakako pored sv. Groba najčasnije u Palestini. Ne bi li na str. 148 u bilješci trebalo vrijednost statera odrediti u našim vrijednostima? Malo mi je čudno, što na geografskoj karti na str. 28 put Djevice k Elizabeti ne vodi kroz Jeruzalem, gdje je bilo čvorište palestinskih puteva.

Možda bi se našla još koja ta manjkavost, ali ni ove ni ostale ne umanjuju vrijednost ovog jedinstvenog djela u našoj bogoslovskoj književnosti. Vrijednost mu je istaknuo sam preuzv. Nadbiskup zagrebački: »Tu će osobito katehete i propovjednici naći prikladan priručnik za sustavno izlaganje života i nauke Isusove. Ova će knjiga postati nerazdruživ pratilac dušama, koje žele da razmatranjem djela i riječi Isusovih svakodnevno hrane svoj nutarnji život«.

O. Petar Vlašić O. F. M.

ALOISIUS BAJSIĆ, *Begriff einer »christlichen« Philosophie bei Edith Stein*, Bosen 1961, str. 39.

Ovo je izvadak iz doktorske disertacije asistenta našeg bogoslovske fakulteta Slavka Bajsić, koja je posvećena filozofskom radu velike obraćenice i karmelićanke Židovke Edith Stein (1891—1942). Osim općeg uvoda i bibliografije ovaj izvadak sadrži četiri najvažnija odlomka iz trećega dijela: Pojam »kršćanske filozofije«. Prva dva dijela u rukopisu nose naslov: Fenomenologija kao pretpostavka i kao filozofija.

Edith Stein kao rođeni filozof bila je vjerni učenik fenomenologa Edmunda Husserl. Obrativši se (1922.) čitajući život sv. Terezije Avilske nastojala je upoznati misaone temelje katoličke vjere. Svu je svoju pažnju posvetila sv. Tomi. 1929. napisala je raspravu: Husserlova fenomenologija i filozofija sv. Tome Akvinskog. 1931. izlazi njezin prijevod To-

minih Quaestiones de veritate »Istrakivana o istini«. Kao karmelićanka završava svoje glavno filozofsko djelo »Akt und Potenz« u preradbi pod naslovom »Endliches und Ewiges Sein«.

Dr Bajsić ističe: »I ako se njezino obraćenje u biti ukazuje neovisno od filozofskih razmatranja, ona je ipak sama kao filozofkinja bila prisiljena ispitati i odrediti svoje shvaćanje o filozofiji s obzirom na svoju vjeru. Po tom je filozofija E. Stein za nas od naročite, u izvjesnom smislu može se reći od jedinstvene vrijednosti, jer u njoj pronalazimo problematiku vjera-razum u rijetkoj čistoći« (str. 3).

Filozofija E. Stein je teocentrična: »Prva istina, princip i kriterij sve istine, jest sam Bog — to je, ako ćemo tako nazvati, za Tomu prvi filozofski aksiom« (str. 17). Razlog je tome: »Naše je vjere, koje se više ne zadovoljava s metodičkim razmatranjima. Ljudi su bez podrške i traže jednu podršku. Oni žele dohvatljivu, sadržajnu istinu, koja se obistinjuje u životu, oni žele jednu životnu filozofiju« (str. 25). Naravni razum nije prikladna osnovica za jednu golemu filozofsku građevinu s apsolutnom valjanošću. Ne preostaje ništa drugo, nego pristupiti cjelokupnosti problema na jedan posve drugi način. To znači: apsolutnu sigurnost ne staviti na koncu filozofije, nego na njezin početak. A zašto je potrebno, da prava filozofija obuhvaća i vjerske istine? E. Stein odgovara: »Filozofija želi istinu u što širem opsegu i što veće sigurnosti. Ako vjera razotkriva istine, koje se na drugi način ne mogu postići, onda se filozofija tih vjerskih istina ne može odreći, a da prije svega ne napusti svoju težnju za univerzalnom istinom, a onda da se ne izloži opasnosti, da se i u spoznajnom sastavu, koji joj preostaje, ne uvuče neistina, jer kod organske povezanosti sve istine svaki sastavni dio može dospjeti u krivo svjetlo, kad je odsječena veza sa cjelinom. Tako proizlazi materijalna ovisnost filozofije od njere« (str. 32). No kako je moguće filozofiju temeljiti na vjeri? E. Stein razlikuje naravni i nadnaravni razum. Dr Bajsić to ovako lijepo sažima: »Racionalno' baš ne znači samo racionalno u naravnom smislu, kako se to većinom misli pri upotrebi te riječi. Postoji također jedna racionalnost vjere — doduše ne onakva, kakva se očituje u očevidnosti, jer je to jedna osobina i sigurnost vjere, dakle o sasvim racionalnoj strukturi. Time je također utemeljenje filozo-

fije na vjeri i upotreba vjerskih istina u filozofiji jedan racionalni posao, ali u smislu jedne potpune, naravne i nadnaravne racionalnosti. Ako racionalnost u takvom opsegu nevjerni filozofi ne mogu priznati, to samo znači, da on racionalnost ograničava na prostu očevidnost, što konačno opet ništa drugo ne znači, nego da je nevjernik«. (str. 37s). E. Stein je imala pred očima ovaj cilj kako na koncu kaže dr Bajsić: »Postoje pitanja, na koja mi moramo imati neki odgovor, ako ne ćemo da sam život bude nešto posve besmisleno. Da li se sad jedna filozofija, koja upotrebljava vjersku istinu, mora priznati kao filozofija u pravom smislu ili ne, čto je formalno pitanje. Važnije je, da 'kršćanska filozofija' daje bitno pozitivnije rezultate od svake samo naravne filozofije. A prema E. Stein radi se o pozitivnim rezultatima, jer se istom tako postizava svrha filozofiranja« (str. 38).

Dr Bajsić oštromno prodire u misao E. Stein i znade se vrlo jasno izraziti. To nam odaje filozofsku nadarenost pisca. Osoba E. Stein zaslužuje pažnju ove vrijedne doktorske disertacije, jer je ona za tu svoju »životnu filozofiju« žrtvovala i život u Auschwitzu dne 9. VIII 1942. i u Kölnu je započet proces za njezinu beatifikaciju.

S. Doppelhammer

Dr Fr IGNACIJE GAVRAN: *Bludna psovka* (povjesno - psihološka studija). Sarajevo, 1962., str. 193.

Studija promatra pojavu bludne psovke poglavito s povjesno-psihološkog gledišta. Prva četiri dijela studije imaju svoju dijanoetičku vrjednost, peti i šesti dio nameću se svojom životnom, praktičnom vrijednošću. Nas ovdje najviše zanima peti dio, jer on izravno spada na teološko područje.

Pravo je reći da je primjena moralnih načela na konkretna pitanja psovke ponekad, pa i počesto, pogrešna (str. 164). Načela morala ne smiju se nikada mehanički primjenjivati. Pastoralna razboritost mora računati ne samo na psovku kao specifičnu vrst grijeha već i na stanje subjekta, psovača. Doista često puta pretjerano insistiranje na ono što je objektivno, što prvotno specificira zamaćuje ono što je stvarno, konkretno, što doživljuje subjekt (psovač). A nije lako uvijek ni načela precizno formulirati.

Nikakvo čudo da iz nejasno formuliranih načela uzsljedi i pogrešna primjena.

Hoćemo li psovku definirati s Haymo kao pogrdno govorenje proti Boga te je dovesti izravno u protivnost s krepošću religioznosti? Ili ćemo slijediti starije moraliste te je definirati kao *neispravno* govorenje o Bogu? Pridijevati mu što mu ne pripada, oduzimati mu što mu je svojstveno? Time psovku dovodimo u izravnu protivnost i s vjerom. Vrijedati čast i dobar glas bližnjega predstavlja grijeh proti pravедnosti, neispravno pak i pogrdno govoriti o Bogu predstavlja grijeh i proti vjere, koja predočuje čisti pojam o Bogu, i proti pravедnosti-religioznosti, jer uključuje ne-poštovanje, vrijeđanje Boga.

Pitanje definicije nije toliko važno. Od veće je praktične vrijednosti pitanje stvarne pojave psovke.

Možemo pouzdano reći, da su psovke s pravom pozornošću na uvredu Boga kod imalo dobrih vjernika, rjeđe« (str. 165). Koliko psovač uočuje da vrijeđa Božju čast — on griješi. Izgovarati pogrdne riječi na Boga iz šale, pripovjedački, u naglosti, okrnjeno i sl. može predstavljati samo laku uvredu Boga, ali iko asertorno, pozitivno izriče uvredu Bogu taj se može uvrstiti u teške uvreditelje Božje časti, razumije se, koliko je pri tome svjestan. Psovač koji psuje u srdžbi može biti svjestan da njegova psovka nanosi uvredu Bogu. Time on griješi.

Od važnosti je i pitanje specifikacije psovke. Sve psovke, koliko nanose Bogu uvredu, iste su vrsti. Svaka psovka, bila ona pogrdna, bila proklinjalačka, bila krivovjerna protivi se vjeri i religioznosti. Psovka može vrijeđati i drugu krepost, kao što bludna psovka vrijeđa krepost spolne čistoće. Penitent bi, strogo govoreći, morao tu okolnost očitovati, jer za integralnost ispovijedi moraju se očitovati sve okolnosti koje »specimen peccati mutant« (kan. 901). U praksi pak priznajemo da to »matematiziranje« i »atomiziranje« niti je uvijek niti je lako provedivo.

Ima li smisla insistirati na pravnom gledištu psovke? Psovka u očima pravnika samo se počinja govorenjem. Dosljedno, ako je negdje psovka rezervirani grijeh, odnosno koliko psovka pada pod udar Crkvenog zakona (kan. 2323) uzima se samo koliko je izgovorena. Za pravnika psovka je samo »locutio« a ne »significatio« (gestima, pokretom i sl.).